

SAMTIDSPoesier

Begreppet "debutant" har i vår tid förlorat sin skärpa. De tre poeter Alexandra Borg skriver om i veckans recension utkommer i år med sina första böcker på stora förlag, men har förstas framträtt förut. På nätet, på småförlag, från scenen. Samtidspoesin rör sig oroligt mellan plattformar, ställen och format. Från emojis till broderier, från internetakronymer till krigsgester. Från munarter till läteslösa tecken.

Tidigare i år debuterade Hanna Rajs Lundström med samlingen *Armarna* på förlaget 10-tal Bok. Av en tillfällighet läser jag den samtidigt som jag skriver en föreläsning om en annan poet, i ett annat land i en annan tid: Edith Södergran. Jag skulle inte säga att det finns likheter, men något som slår mig är att Rajs Lundström, på samma sätt som Södergran, vill ha "full frihet" och att det sker, som Södergran uttryckte det i sin programförklaring i *Septemberlyran* (1918) "på rytmens bekostnad":

Mina dikter äro att taga som vårdslösa handteckningar. Vad innehållet vid kommer, låter jag min instinkt bygga upp vad mitt intellekt i avvaktande hållning åser. Min självsäkerhet beror på att jag har upptäckt mina dimensioner. Det anstår mig icke att göra mig mindre än jag är.

Inte heller Hanna Rajs Lundström gör sig mindre än hon är. Och visst påminner hennes dikter om "vårdslösa handteckningar"; de går närmast att likna vid en å ena sidan avmätt, å andra sidan anarkistisk tillfällesdikt. Stroferna utgörs av kommentarer, infall, lösryckta tankar fångade i flykten, ja ett slags aforistiskt ad hoc-poesi: "sen en dag e ja rädd å se dig å så ser ja dig / å e på ett ställe å försöker gömma mig men du jobbar där / å du står mitt i dörren där man går in lol / men ja e ganska bra att gömma mig bland såhär mycke folk".

På bokomslagets ena flik återfinns en blurb (Något förvånande, men kanske tidsenligt?). En författarkollega, Tone Schunnesson, påpekar här att hon "väntat på Hannas dikter i en evighet" och att "hon vill bo i [Hannas] hjärna". Hanna skriver, tycker hon, "lojt och sårbart". Uttrycket "lojt" kunde inte vara mer träffande. Såväl dikterna som det diktarjag som framträder i dem är blasé. Den loja ansatsen som kommer till uttryck både på det tematiska planet och det stilmässiga, genom de många utelämnade orden; talljuden; förkortningarna ("vrf"); den omvända ordföljden och de talspråkliga uttrycken ("asså"; "de e"; "snacka me"; "ja vet").

Ibland blir det ansträngt, sökt; samtidigt kan jag inte undgå av att träffas av denna *coolhet*. Jag gillar samlingens ambivalens, att den paradoxalt nog får ett ärende, låter höra om sig, mitt i all dess avmätta framtoning. Rajs Lundström ger, kan man säga, slappheten röst, och dikterna talar med kluven tunga: den kraftlösa (tonårs)uppgivenheten parat med ett viljestarkt jag.

Samlingen inleds med något som liknar ett sms-meddelande. En samling meningar separerade med snedstreck:

**DU HJÄLPTE MIG GENOM VISS SKIT/ 500 DAR/ ☺
PAPPA KÖPTE LANDET / JA KAN VAKNA SÅÅÅ SURRIG
JA LOVAR JA LJUGER / ARMARNA / CHAI**

Textpartiet skiljer sig typografiskt från den övriga, löpande texten inne i samlingen, då bokstäverna är satta som versaler i en fetad sanserif. Här finns också en emoji, eller känslöikon som det heter på fackspråk. Strax förstår vi att det rör sig om en innehållsförteckning, där varje sats utgör rubriken på olika avsnitt. De olika partierna kännetecknas av olika slags stämninglägen och – bör det tilläggas – olika teman. Dikterna är grafiskt separerade från varandra, men de tycks ändå sitta samman, som vore de facetter av en större erfarenhet.

Rajs Lundström skriver nästan helt utan interpunktion, med undantag från radbrytningar och ljusrum. Det är genomgående gemener och ytterst få skiljetecken. Ett av de tydligaste stildragen är anaforen, upprepningen:

din farmor e inte snurrig / hon e klok å tog alltid hand om dig / din farmor kollar varje dag posten / hon har i blodet revolutionen / min farmor hade

**glasögon som såg ut som diamanter / din farmor kollar varje dag posten å
hon saknar dig / min farmor har diamanthögon i himlen å saknar mig**

Indelningen i olika avsnitt tycks ha till syfte att avspegla en utveckling hos diktarjaget; därmed tecknar de också en kronologi: i de inledande diktpartierna möter vi ett brustet hjärta. Här skymtar ett medberoende, en djup gemenskap och kärlek så stark att den stundtals faller över i destruktivitet:

**ja e inte skyldig dig någonting säger ja till mig hela tiden / för du hjälpte
mig genom viss skit men du va mer skit**

Sedan gestaltas en irreparabel separation, ett bottnande i verklighetens stora, tomma *efteråt*. Här finns en väninnas död och sedan en ny kärlek eller kanske ett återvändande till den gamla. Ungefär i mitten av samlingen skiftar stämningläget. Partiet/kapitlet heter "Pappa köpte landet", och inleds med raderna: "så plötsligt saknar vi inte längre / för vi e me varandra / hela dagarna i sängen å vi båda skiter i å klippa gräset".

Tonen är annorlunda, mer glädjefull, även om stilen – den avmätta – känns igen. Skiftet är dock brått, för hastigt. Det går för fort, och jag tappar bort mig. I de sista partierna kommer Raj Lundström in på sin judiska bakgrund. Hon beskriver hur de nedärvda trauman antisemitismen medfört återaktualiseras i dagens Sverige, i NMR-demonstrationer och hatbrott. Arvsproblematiken, eller snarare arvstematiken, "blodet", som det kallas, skulle stå bra i egen rätt. Nu kommer det i skymundan, och känns inte lika hudnära som de övriga bitarna. Den blir ett slags bihang till en annan historia, snarare än att belysa den som inledningsvis stått i centrum. Det är svårt att få de olika tonarterna att gå ihop. Spretigheten sker tyvärr på enhetens bekostnad. Jag hade hellre sett variation på *ett* tema. Lundström vill säga allt.

*

Burcu Sahin, är liksom Rajs Lundström en ung 90-talist och har en bakgrund på Biskops-Arnös författarskola. Debuten *Broderier* gavs ut på Albert Bonniers förlag i slutet av augusti. En bedrift med tanke på hur åtstramad förlagets poesiutgivning varit de senaste åren. Men nu är också samlingen något utöver det vanliga. Omslaget, med design av Nina Ulmaja, föreställer ett skirt spetsmönster och går i en vitgrön pärlemorskimrande ton. Också Sahin skriver utan skiljetecken, med två undantag: snedstreck (/) och bindestrecken (-); bägge är kongeniala med samlingens övergripande tematik: sömnad, syarbete – *broderi*. Tråd och olika slags textilier förekommer i olika varianter och skepnader i flertalet av dikterna. Motiven är nästintill lika gamla som vår västerländska litteratur (Penelopes väv) och har ett nät (!) av konnotationer,

främst skapande, skrivande (latinets text *textus* betyder som bekant 'väv(nad)' eller 'flätverk'). Hos Sahin blir skriften den tråd som binder samman familjens kvinnoöden, ger dem mening: "orden spricker i hyllningssångerna / de får inte betydelsen vi lägger i dem".

Den tematiska upptagenheten kring textilier och sömnad går igen i typografin; jag har redan nämnt skiljetecknen som liknar stygn, som i exempelvis i strofen: "p-ä-r-l-a t-r-å-d / jag trär tråden igenom". Vid andra tillfällen påminner skriftbilden, dikternas grafiska arrangemang, om ett lapptäcke eller ett symönster. Precis som hos poeten Eva Kristina Olsson (vars diktsamling *Det ängelsgröna sakramentet* från 2017 också har en skir stämning över sig) stöttar skiljeteckensanvändningen (främst ljusrum, mellanrum och blankrader) det litterära syftet:

**korsstygn bräckt / korsar baltiska havet / tunna trådar sys knappt
drar fingrarna över
broderier / rör sig som tid / de äldres händer på chiffongtyget veckar
spetskant /
meterlånga gardiner och överkast / bröllopsgåva / (ett tappat flor) /
döttrarna är överallt /
utspridda**

Samlingen är indelad i avsnitt med rubriker som "*Inga mödrar gråter här längre*", "*Asfalt*", "*Nazar*", "*Sy, syster*" och "*Händerna som försörjer maskineriet*" (samtliga rubriker i samlingen inleds med versal och är kursiverade). Det är en kvinnlig erfarenhet Sahin vill ringa in: den självuppoffring som följer (följde?) med moderskapet. Här möter vi, tycks det mig, diktarijagets anmödrar; en generation som vördat handarbetet och som nu "lever bland meterlånga gardiner/ huvuddukar med rosenmotiv"; de som fyllt linneskåpen med broderier och sömnader, artefakter som nu, i en ny kontext, bara har ett affektivt värde. Det är också berättelsen om de vars mödrar "vårdar andras mödrar" på "boenden och anstalter". De som kommer hem på morgonen och tycks säga "sömn är till för barn", kort sagt de kvinnor, som det heter i sista dikten, vars händer "försörjer maskineriet".

*

Om släktskapet mellan Södergran och Rajs Lundström är ytligt är beröringspunkterna mellan Burcu Sahin och Iman Mohamameds *Bakom trädet rygg* mer uppenbara. De är systerböcker, som tycks kasta ljus på liknande erfarenheter om än ur vitt skilda perspektiv och med olika ärenden. Den mildhet som anas i Sahins samling finner en motsats i Mohammeds långt mer dämpade, smärtsamma framställning. Verkens olika temperament är också förstärkta i omslagsdesignen; *Broderiers* omslag är slöjligt och skimrande;

Mohammeds glänser även det, men är oxblodsfärgat med titeln tryckt i stora svarta bokstäver.

Till skillnad från Rajs Lundström och Sahin är Mohammed ingen debutant. Hon har tidigare publicerats i ett nummer av Brombergs poetiska debutantanologi *Blå blix* (2013) och gav 2017 ut diktsviten *Fermata*. Att hon är en mer erfaren poet är tydligt. Diktsamlingen är enhetlig, stringent. Stämman, den röst som talar till oss, tydlig och jämn. Samlingen berör, tycks det mig, olika slags undantagstillstånd. Ett exempel är flyktingens upplevelse av att befinna sig i olika världar: den vardagsverklighet som tilldrar sig parallellt med ett pågående krig; rotlösheten i det nya landet (så läser jag det): ”trygghetens plats var inte det väntade”.

Flera av dikterna uppehåller sig vid, eller cirkulerar kring platser: skolbyggnader, skolgårdar, sandlådor, busshållplatser. En dikt beskriver en mobbingsscen vid en skola: byggnaden var ”arkitektoniskt planerad för att förstärka / den oroliges plats i rummet”; här förekommer en syster ”vars hår glänste intill skolbyggnaden” och ett ”blod som rann som darrande rorschach”.

Det kanske främsta traumat, som också återkommer, är det som jag tolkar som en krigserfarenhet, framför allt upplevd av ett barn, men ändå silad genom den vuxna kvinnans temperament: ”Eld och svart himmel / Ångesten vrider om det lilla hjärtat när man minns sin kropp i elden / Mitt under den lekfulla akten / Eld och gul himmel”.

I en av samlingens starkaste dikter kan vi läsa: ”Efter fyrtio dagar slutade den lilla att skrika. Hand i hand med / luftoffensivens slut.” I en annan, som jag tror har potential att bli lika omtalad som Göran Sonnevis ”Om kriget i Vietnam” (1965), beskrivs sekunderna innan en missil når sitt mål, och ett liv försvinner:

**Den sökande kameran gör kvällshimlen ljusgrön
flygplanets öga rör sig över hus och träd, boskap
rutnätet, dess linjer skapar fokus
kroppsskuggan skymtas mellan husen
missilen tar tag i kroppen, den omgivande naturen.**

Det är inte mycket ljusglimtar, eller andningshål för den delen i samlingen, snarare kännetecknas (minnes)bilderna av en tryckt dovhet, inte sällan beskrivet med färgtermer: ”mörklila grönska”; ”mörklad sommarhätta”. Det är mycket motsatspar: de återgivna sinnesintrycken är ofta ytterligheter, som i den inledande dikten vilken med ett fåtal ord beskriver en park vars paradisiska grönska ”ofrivilligt besmyckade[s]” med hjärnsubstans. Mohammed är skicklig på att kontrastera naturens skönhet mot civilisationens grymhet.

Vid ett tillfälle, ett uppslag i boken, breder dikterna ut sig över sidan. Från att bara ha varit några rader, tar texten plats. De koncentrerade stämningsbilderna (ett par rader bara) ger vika åt en mer prosalyrisk, och

därmed berättande framställning. I en enda tagning (meningen sträcker sig över tolv rader) gestaltas en epifani. Diktarjaget klipper ett barn (en dotter, son, syster?); saxens kraft är ”kortvarig men intensiv”. Handrörelsen i duschen när hon senare samlar upp dotterns hår i en knut är densamma som hennes mammas i barndomen. Minnet återkommer: ”det gjorde ont och var skönt samtidigt”. Precis så är Iman Mohammeds diktsamling, lika delar smärta och skönhet.

LYRIK

Iman Mohammed

Bakom trädet ryggar, Norstedts 2018

Hanna Rajs Lundström

Armarna, 10TAL, 2018

Burcu Sahin

Broderier, Albert Bonniers, 2018